

Nr 46

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 27 § 1 mom. och 29 § 1 mom. värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 25 mars 1960 dagtecknad proposition, nr 144, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 27 § 1 mom. och 29 § 1 mom. värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967).

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna nr 671 i första kammaren av herr *Hedblom* och nr 830 i andra kammaren av herr *Svensson* i Stenkyrka samt motionen nr 831 i andra kammaren av herr *Bohman m. fl.*

Det vid propositionen fogade lagförslaget har följande lydelse.

FÖRSLAG

till

Lag om ändrad lydelse av 27 § 1 mom. och 29 § 1 mom. värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967)

Härigenom förordnas, att 27 § 1 mom. och 29 § 1 mom. värnpliktslagen den 30 december 1941¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angivits.

(Nuvarande lydelse)

27 §.

1. De värnpliktigas utbildningstid
I fråga om de värnpliktigas utbildningstid skola gälla följande bestämmelser.

(Föreslagen lydelse)

27 §.

1. De värnpliktigas utbildningstid
I fråga om de värnpliktigas utbildningstid skola gälla följande bestämmelser.

¹ Senaste lydelse, se 1954:479 och 1957:314.

(Nuvarande lydelse)

A. I den mån ej nedan under punkterna B.—E. annorlunda föreskrives, är värnpliktig skyldig tjänstgöra följande antal dagar, nämligen:

a) värnpliktig tilldelad armén eller kustartilleriet trehundra- och fyra dagar, vilken tjänstgöring skall fullgöras med en första tjänstgöring om trehundra- och fyra dagar och tre repetitionsövningar, envar om trettio dagar; *dock att Konungen äger förordna om minskning av tiden för första tjänstgöringen och därmed av sammanlagda tjänstgöringstiden med högst fjorton dagar;*

b) värnpliktig tilldelad — — — i en följd; samt

c) värnpliktig tilldelad — — — femton dagar.

B. Följande för underbefäls- eller underofficersutbildning uttagna värnpliktiga äro skyldiga att enligt de närmare bestämmelser Konungen meddelar fullgöra tjänstgöring enligt vad nedan sägs:

a) värnpliktig tilldelad armén eller kustartilleriet:

den som uttagits för underbefälsutbildning en första tjänstgöring om trehundra- och fyra dagar samt tre repetitionsövningar, envar om trettio dagar, *dock att Konungen, vad angår värnpliktiga tilldelade armén, äger förordna om minskning av tiden för första tjänstgöringen med högst sju dagar, och*

den som uttagits för underofficersutbildning en första tjänstgöring och fortsatt tjänstgöring om sammanlagt högst fyra- och femtio dagar samt tre repetitionsövningar, envar om trettio dagar;

(Föreslagen lydelse)

A. I den mån ej nedan under punkterna B.—E. annorlunda föreskrives, är värnpliktig skyldig tjänstgöra följande antal dagar, nämligen:

a) värnpliktig tilldelad armén eller kustartilleriet trehundra- och fyra dagar, vilken tjänstgöring skall fullgöras med en första tjänstgöring om trehundra- och fyra dagar och tre repetitionsövningar, envar om trettio dagar;

b) värnpliktig tilldelad — — — i en följd; samt

c) värnpliktig tilldelad — — — femton dagar.

B. Följande för underbefäls- eller underofficersutbildning uttagna värnpliktiga äro skyldiga att enligt de närmare bestämmelser Konungen meddelar fullgöra tjänstgöring enligt vad nedan sägs:

a) värnpliktig tilldelad armén eller kustartilleriet:

den som uttagits för underbefälsutbildning en första tjänstgöring om trehundra- och fyra dagar samt tre repetitionsövningar, envar om trettio dagar, och

den som uttagits för underofficersutbildning en första tjänstgöring och fortsatt tjänstgöring om sammanlagt högst fyra- och femtio dagar samt tre repetitionsövningar, envar om trettio dagar;

(Nuvarande lydelse)

b) värnpliktig tilldelad — — — femhundrafyrtio dagar; samt

c) värnpliktig tilldelad — — — femhundrafyrtio dagar.

Värnpliktig som — — — ett-hundraåttio dagar.

(Föreslagen lydelse)

b) värnpliktig tilldelad — — — femhundrafyrtio dagar; samt

c) värnpliktig tilldelad — — — femhundrafyrtio dagar.

Värnpliktig som — — — ett-hundraåttio dagar.

Värnpliktig som enligt av Konungen meddelade bestämmelser är antagen för utbildning till reservofficer vid armén är skyldig att, utöver den i föregående stycke angivna utbildningstiden, i den ordning Konungen bestämmer undergå utbildning till reservofficer under högst tvåhundra dagar.

C. Värnpliktig tilldelad flottan, vilken vid sjöbefälsskola *avlagt sjökaptens- eller styrmansexamen eller sjöingenjörsexamen eller maskinist-examen av andra klass*, är skyldig att, utöver den under A. b) angivna tiden eller — om den värnpliktige före examens avläggande genomgått underbefälsutbildning — utöver den under B. b) angivna tiden för tjänstgöring i en följd, i den ordning Konungen bestämmer fullgöra fortsatt tjänstgöring under en tid av ett-hundratjugu dagar.

Värnpliktig, vilken vid sjöbefälsskola *avlagt sjökaptens- eller styrmansexamen* och med godkännande vitsord genomgått underofficersutbildning vid flottan, må efter frivilligt åtagande genomgå officersutbildning. Sådan värnpliktig är skyldig att, utöver den i föregående stycke angivna fortsatta tjänstgöringstiden, undergå utbildning till officer under nittio dagar.

C. Värnpliktig tilldelad flottan, vilken vid sjöbefälsskola *avlagt sjökaptens- eller sjöingenjörsexamen eller erhållit avgångsbetyg från styrmans- eller maskinteknikerkurs*, är skyldig att, utöver den under A. b) angivna tiden eller — om den värnpliktige före examens avläggande genomgått underbefälsutbildning — utöver den under B. b) angivna tiden för tjänstgöring i en följd, i den ordning Konungen bestämmer fullgöra fortsatt tjänstgöring under en tid av ett-hundratjugu dagar.

Värnpliktig, vilken vid sjöbefälsskola *avlagt sjökaptensexamen eller erhållit avgångsbetyg från styrmanskurs* och med godkännande vitsord genomgått underofficersutbildning vid flottan, må efter frivilligt åtagande genomgå officersutbildning. Sådan värnpliktig är skyldig att, utöver den i föregående stycke angivna fortsatta tjänstgöringstiden, undergå utbildning till officer under nittio dagar.

(Nuvarande lydelse)

D. För värnpliktig, — — — prövar skäligt.

E. Värnpliktig tilldelad — — — fem dagar.

F. Sättet för fullgörande av tjänstgöring enligt detta moment bestämmes av Konungen. I tjänstgöringen skola inräknas tider för vederbörligen anbefallda övningsuppehåll. Konungen äger i särskilda fall bestämma att tjänstgöringen skall fullgöras i annan ordning än i detta moment sägs. Första tjänstgöring och tjänstgöring i en följd skola taga sin början före utgången av tredje året efter inskrivningsåret.

(Föreslagen lydelse)

D. För värnpliktig, — — — prövar skäligt.

E. Värnpliktig tilldelad — — — fem dagar.

Värnpliktig tilldelad armén, kustartilleriet eller flygvapnet, vilken genomgått underofficers- eller officersutbildning eller, utan att hava genomgått sådan utbildning, krigsplacerats såsom underofficer eller officer, må enligt de närmare bestämmelser Konungen meddelar kunna åläggas att utöver i första stycket angivna befälsövningar fullgöra två särskilda befälsövningar, envar om femton dagar.

F. Konungen äger förordna om minskning av tiden för tjänstgöring enligt detta moment — dock icke av tid för repetitionsövningar och befälsövningar — med högst sju dagar, såvitt avser envar av de i A.— D. angivna utbildningstiderna. Härutöver äger Konungen förordna om minskning av dels tiden för första tjänstgöring enligt A. a) med högst fjorton dagar, dels tiden för första tjänstgöring för värnpliktig tilldelad armén, som uttagits för underbefälsutbildning, med högst sju dagar.

Sättet för fullgörande av tjänstgöring enligt detta moment bestämmes av Konungen. I tjänstgöringen skola inräknas tider för vederbörligen anbefallda övningsuppehåll. Konungen äger bestämma att tjänstgöringen skall fullgöras i annan ordning än i detta moment sägs. Första tjänstgöring och tjänstgöring i en följd skola taga sin början före utgången av tredje året efter inskrivningsåret.

(Nuvarande lydelse)

Repetitionsövning må — — — 31
augusti.

29 §.

1. Anstånd till nästföljande år med påbörjande av i 27 § föreskriven första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd) må i den ordning Konungen bestämmer medgivas:

a) å sjömanshus — — — inställa sig;

b) å sjömanshus inskriven värnpliktig, som gör sannolikt, att han under den tid närmast förestående tjänstgöring skulle omfatta kommer att söka inträde i *sjökaptens-, styrmans-, sjöingenjörs- eller andre maskinistklass* vid sjöbefälsskola;

c) värnpliktig, som — — — bli va frånvarande; samt

d) värnpliktig, som — — — eller olägenheter.

Fortfar anledning — — — längre anstånd.

(Föreslagen lydelse)

Repetitionsövning må — — — 31
augusti.

29 §.

1. Anstånd till nästföljande år med påbörjande av i 27 § föreskriven första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd) må i den ordning Konungen bestämmer medgivas:

a) å sjömanshus — — — inställa sig;

b) å sjömanshus inskriven värnpliktig, som gör sannolikt, att han under den tid närmast förestående tjänstgöring skulle omfatta kommer att söka inträde i *sjökaptens-, styrmans-, sjöingenjörs- eller maskinteknikerkurs* vid sjöbefälsskola;

c) värnpliktig, som — — — bli va frånvarande; samt

d) värnpliktig, som — — — eller olägenheter.

Fortfar anledning — — — längre anstånd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960; dock att vad i lagen stadgas om skyldighet för värnpliktig, som är antagen för utbildning till reservofficer vid armén, att undergå utbildning till reservofficer under högst tvåhundra dagar icke utan den värnpliktiges eget medgivande skall gälla för den som vid tiden för lagens ikraftträdande är antagen för utbildning till reservofficer.

Propositionens huvudsakliga innehåll m. m.

I propositionen föreslås ändringar i värnpliktslagen. Ändringarna är — frånsett vissa ändringar av huvudsakligen formell natur — betingade av i proposition den 11 mars 1960 (nr 109) gjorda ställningstaganden och förslag i anledning av 1954 års befälsutrednings betänkande angående arméns befäl (SOU 1959: 23). I propositionen nr 109 har sålunda bland annat föreslagits, att värnpliktiga officerare och underofficerare vid armén, kustartilleriet och flygvapnet skall ha att fullgöra två särskilda befälsöv-

ningar om vardera 15 dagar. För att avbalansera härigenom uppkommande kostnadsökningar har vidare föreslagits, att Kungl. Maj:t skall bemyndigas att för samtliga värnpliktiga med högst sju dagar avkorta all värnplikts-tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. värnpliktslagen med undantag av repetitions- och befälsövningar. Slutligen har förutsatts en förlängning av utbildningen för reservofficerare vid armén.

I motionerna *I: 671* och *II: 830* samt *II: 831* har hemställts, att riksdagen icke måtte bifalla förslaget om införande av ett nytt sista stycke i 27 § 1 mom. B värnpliktslagen. Beträffande de skäl motionärerna anfört för sina yrkanden får utskottet hänvisa till *motionerna II: 830* och *II: 831*.

Särskilda befälsövningar

Gällande ordning

Bestämmelser om skyldighet att fullgöra befälsövning meddelades första gången år 1951. Enligt en detta år utfärdad lag (SF 1951:196) kunde sålunda armén tilldelade värnpliktiga, vilka genomgått befälsutbildning eller, utan att ha genomgått sådan utbildning, krigsplacerats såsom befäl, åläggas att i anslutning till dem åliggande repetitionsövning fullgöra befälsövning om tio dagar. Lagens giltighetstid var begränsad till den 1 juli 1952. 1949 års gruppchefsutredning uttalade emellertid, att befälsövningarna för det värnpliktiga befälet innebure en välbehövlig repetition, att utbytet av de efterföljande repetitionsövningarna bleve väsentligt större, om de föregåtts av befälsövningar, samt att befälsövningarna på den grund borde göras permanenta. Bestämmelserna om befälsövningar överfördes också år 1952 till värnpliktslagen samtidigt som bestämmelser infördes i samma lag om befälsövningar i anslutning till repetitionsövningar jämväl vid kustartilleriet och flygvapnet (SF 1952:173).

1954 års befälsutredning

Befälsutredningen har i fråga om tjänstgöringsskyldighet och utbildning för det värnpliktiga befälet vid armén bland annat uttalat: Den frivilliga utbildningen har icke blivit av den omfattning som förutsågs. En flerdubbling skulle bli nödvändig, om krigsorganisationens kvalitativa innehåll skulle kunna upprätthållas. Det synes med hänsyn till såväl praktiskt organisatoriska som psykologiska faktorer icke vara realistiskt att räkna med att ett sådant ökat deltagande i utbildningen skulle kunna åstadkommas genom nuvarande frivilligsystem. En utökning av det värnpliktiga befälets utbildning, som numera framstår som ofrånkomlig, torde enligt utredningens mening endast kunna ernås genom att som obligatorisk in-

skriva den i värnpliktslagen, dock begränsad till kategorierna underofficersuttagna och officersuttagna. Utredningen föreslår därför, att värnpliktiga, vilka genomgått grundutbildning till värnpliktig officer respektive värnpliktig underofficer, skall ha att under den fortsatta tjänstetiden utöver nu stadgad tjänstgöringsskyldighet även fullgöra särskild befäls-tjänstgöring om 30 dagar. Denna tjänstgöring bör regelmässigt uppdelas på två övningstillfällen, omfattande vardera 15 dagar, att fullgöras mellan första och andra respektive andra och tredje krigsförbandsvisa repetitions-övningen.

Departementschefen

I propositionen 1960:109 s. 115 f har jag redovisat mina synpunkter i anslutning till befälsutredningens förslag. Jag har därvid funnit, att utredningen på ett övertygande sätt motiverat nödvändigheten av att införa särskilda befälsövningar vid armén, varför jag biträtt förslaget härutinnan. Vidare har jag biträtt av chefen för marinen och chefen för flygvapnet vid remissbehandlingen av utredningens förslag framförda yrkanden om införande av särskilda befälsövningar med den längd och med den uppdelning som förutsatts för arméns värnpliktiga jämväl vid kustartilleriet och flygvapnet. Jag har förutsatt, att även värnpliktig tilldelad armén, kustartilleriet eller flygvapnet, som icke genomgått utbildning till underofficer eller officer men som krigsplacerats i underofficers- eller officersbefattning, skall kunna åläggas att fullgöra två särskilda befälsövningar om vardera 15 dagar mellan första och andra respektive andra och tredje repetitionsövningarna.

Jag föreslår nu, att i 27 § 1 mom. E. värnpliktslagen vidtages de ändringar som betingas av införandet av särskilda befälsövningar. I samband därmed bör bemyndigande lämnas Konungen att meddela närmare bestämmelser om fullgörandet av befälsövningarna.

Avkortning av tjänstgöringstid

Gällande ordning

Värnpliktslagen ger möjligheter att avkorta första tjänstgöringen om 304 dagar för värnpliktig tilldelad armén eller kustartilleriet och första tjänstgöringen om 324 dagar för värnpliktig tilldelad armén som uttagits för underbefälsutbildning.

Enligt de bestämmelser om tjänstgöringstidens längd som tillkom genom 1952 års ändringar i värnpliktslagen (SF 1952:173) ägde Konungen, vad angår värnpliktiga tilldelade kustartilleriet, förordna om minskning av tiden för första tjänstgöringen och därmed av sammanlagda tjänstgöringstiden med högst 14 dagar. Anledningen till denna föreskrift var, såsom framgår av propositionen 1952:177 s. 54, att den föreskrivna tjänstgörings-

tiden om 304 dagar med hänsyn till tjänstgöringstidens förläggning under året i vissa fall icke kunde utnyttjas effektivt, när inryckningen kunde komma att ske omedelbart före eller under julhelgen.

Genom 1953 års ändring i värnpliktslagen (SF 1953:766) utvidgades den angivna bestämmelsen beträffande kustartilleriets värnpliktiga till att avse även armén tilldelade värnpliktiga. Av propositionen 1953:220 s. 14 framgår, att även denna ändring motiverades med att tjänstgöringstiden i vissa fall icke kunde utnyttjas effektivt t. ex. för sådana värnpliktiga som hade sin första tjänstgöring uppdelad på omgångar. Särskilt åberopades den omständigheten att praktiska olägenheter följde av att sommarövningsuppehållet under de värnpliktigas första tjänstgöring, i allmänhet 14 dagar, inräknades i tjänstgöringstiden.

Slutligen företogs genom 1957 års ändring i värnpliktslagen (SF 1957:314) vissa åtgärder för att ernå bättre överensstämmelse mellan tidpunkterna för avläggandet av kvalificerad slutexamen vid civila läroanstalter och inryckning till första tjänstgöring. Konungen erhöll sålunda bemyndigande att förordna om minskning av tiden för första tjänstgöringen för de underbefälsuttagna vid armén med högst sju dagar. Av propositionen 1957:83 framgår, att avkortningen innebär att inryckningen för ifrågasvarande värnpliktiga senarelägges. Då den effektiva utbildningstiden för underbefälseleverna icke ansågs kunna förkortas borde emellertid enligt propositionen tiden för sommarövningsuppehållet under första tjänstgöringen avkortas med sju dagar.

1954 års befälsutredning

Befälsutredningens förslag om särskilda befälsövningar m. m. medför ökade kostnader. I anslutning härtill har utredningen anfört följande.

Då dessa utgiftsökningar icke ingår som en del av ett större sammanhang, där inom en given ekonomisk totalram för armén förändrade värnpliktskostnader vägts mot andra viktiga utgiftsposter, synes det riktigt att söka att inom ramen för nuvarande värnpliktssystem avbalansera den ökade kostnaden. Möjligheter härför synes föreligga. Utredningen vill härvid anknyta till ett förslag av chefen för armén 1952 i ett yttrande till överbefälhavaren. I yttrandet i fråga föreslogs, att med hänsyn till tillgången på utbildningsbefäl och andra omständigheter, t. ex. värnpliktstekniska, Kungl. Maj:t skulle bemyndigas att begränsa tiden för första tjänstgöring för underbefälsuttagna värnpliktiga och för värnpliktiga i allmänhet med högst tio dagar. Med avseende å värnpliktstekniska omständigheter anfördes i yttrandet följande: »Härmed avses bland annat svårigheterna att då antalet tjänstgöringsdagar är fastlåst till en bestämd siffra, välja lämpliga in- och utryckningsdagar. Måndagar, tisdagar och onsdagar äro lämpliga inrycknings- men olämpliga utryckningsdagar. Torsdagar, fredagar och lördagar äro å andra sidan lämpliga utrycknings- men olämpliga inryckningsdagar. In- eller utryckning på sön- och helgdagar bör undvikas. Vissa variationsmöjligheter i fråga om tjänstgöringstidens längd är sålunda önskvärda även av dessa skäl.»

Utredningen finner de anförda skälen bärande beträffande önskvärheten av att vid en given längsta tid för första tjänstgöring kunna variera tidpunkterna för in- och utryckning så, att de kalendertekniskt bäst och mest ekonomiskt inpassas i förbandens utbildningsverksamhet. Utredningen anser emellertid, att föreslaget bemyndigande bör avse samtliga värnpliktskategoriers tjänstgöring. En rörlighet som kalendertekniskt skall ge bästa åsyftade verkan synes böra omspänna i allt en vecka (7 dagar). Det förutsättes härvid, att nedsättningen i antal dagar kan inom samma årsomgång variera för värnpliktskategorier med olika inryckningstider med hänsyn till önskvärheten av att för varje kategori kunna erhålla den med avseende å in- och utryckningsdata lämpligaste inpassningen.

På grund av det anförda har utredningen föreslagit, att bestämmelser bör tillkomma, varigenom Kungl. Maj:t bemyndigas att i angivet syfte med högst sju dagar inskränka gällande utbildningstider vid armén för första tjänstgöring, första tjänstgöring och fortsatt tjänstgöring eller tjänstgöring i en följd.

Departementschefen

I samband med att jag i propositionen 1960: 109 föreslagit, att särskilda befälsövningar skulle införas vid armén, kustartilleriet och flygvapnet, har jag förklarat mig biträda utredningens förslag om bemyndigande för Kungl. Maj:t att avkorta gällande utbildningstider för värnpliktiga vid armén med högst sju dagar. Jag har uttalat att möjlighet till avkortning borde finnas i fråga om all värnpliktstjänstgöring enligt 27 § 1 mom. värnpliktslagen med undantag av befäls- och repetitionsövningar och även innefatta marinens och flygvapnets värnpliktiga. Såsom utredningen förutsatt skall det nu föreslagna bemyndigandet utnyttjas för att för olika värnpliktskategorier erhålla den lämpligaste inpassningen av in- och utryckningsdata. Ändring i fråga om utnyttjandet av tidigare givna bemyndiganden för Kungl. Maj:t att avkorta första tjänstgöring för värnpliktig tilldelad armén och kustartilleriet och för värnpliktig tilldelad armén, som uttagits för underbefälsutbildning, är ej avsedd. Samtliga bestämmelser om möjlighet till avkortning av utbildningstid bör sammanföras och synes lämpligen kunna inarbetas som ett nytt stycke i 27 § 1 mom. F. värnpliktslagen. I samband härmed föreslår jag, att bemyndigandet i nuvarande 27 § 1 mom. F. värnpliktslagen för Kungl. Maj:t att i särskilda fall bestämma att värnpliktstjänstgöringen skall fullgöras i annan ordning än i 27 § 1 mom. värnpliktslagen sägs gives en något ändrad formulering i syfte att möjliggöra för Kungl. Maj:t att inom ramen för den föreskrivna tjänstgöringstiden försöksvis vidta sådana åtgärder som kan vara ägnade att effektivisera och rationalisera utbildningen (jfr propositionen 1952: 177, s. 64 f).

Utbildning till reservofficer vid armén

Gällande ordning

Bestämmelser angående utbildning till officer i reserven vid armén återfinnes i kungl. brev den 23 februari 1945. Utbildningen sammanfaller huvudsakligen med utbildningen för värnpliktig officer. Blivande reservofficer har sålunda att fullgöra underofficersutbildning om 450 dagar och fortsatt tjänstgöring (kadettskola) om 180 dagar. Antagning till reservofficersaspirant kan ske antingen före påbörjandet av värnpliktstjänstgöringen eller när som helst under utbildningen före kadettskolans slut. Reservofficersaspirant skall efter kadettskolan men före anställningen som reservofficer även fullgöra trupptjänstgöring under 30 dagar. Den sammanlagda utbildningstiden uppgår således till 660 dagar.

1954 års befälsutredning

Befälsutredningen framhåller, att reservofficerarnas grundläggande utbildning för närvarande endast obetydligt skiljer sig i fråga om omfattning och innehåll från den utbildning som ges de värnpliktiga officerarna. Den ger därför enligt utredningens uppfattning icke tillnärmelsevis de kunskaper som är nödvändiga för att snabbt leda fram till önskvärd militär kompetens.

Utredningen anser, att reservofficerarnas utbildning beträffande den grundläggande delen under de första skedena fram till och med kadettskolan bör ske gemensamt med övriga värnpliktiga. Utredningens förslag i fråga om omfattningen av denna del av utbildningen innebär inga förändringar i förhållande till nuläget. Reservofficer skall således genomgå underofficersutbildning om 450 dagar och kadettskola om 180 dagar. Viss trupptjänstgöring föreslås skola ingå i utbildningen vid kadettskola, men nuvarande trupptjänstgöring om 30 dagar efter genomgången kadettskola avses det oaktat skola bibehållas. För att en förstärkning av utbildningen skall komma till stånd föreslår utredningen, att efter trupptjänstgöringen införes två speciella reservofficerskurser, I om 90 dagar och II om 80 dagar. Reservofficerskurserna avser att för därtill särskilt lämpade fullständiga den formella kompetensen för kompanichefsbefattning i krig samt att inrikta andra på specialbefattningar som bataljonskvartermästare eller officerare i stabstjänst. Efter reservofficerskurs II anställs vederbörande som reservofficer.

Enligt utredningens förslag kommer utbildningen till reservofficer att normalt omfatta sammanlagt 830 dagar. Härjämte fullgöres i regel en repetitionsövning och en befälsövning om tillhoppa 40 dagar mellan reservofficerskurserna I och II.

Departementschefen

I propositionen 1960:109, s. 136 f, har jag tagit ställning även till utbildningen av reservbefälet vid armén. Jag har därvid uttalat, att med hänsyn till ett framtida krigs karaktär skärpta krav måste ställas i de befattningar, för vilka reservofficerare avses. Jag har därför ansett en förstärkning av reservofficerarnas utbildning ofrånkomlig och har på den grund tillstyrkt befälsutredningens förslag. Utbildningen till reservofficer kommer alltså — utöver utbildningen till värnpliktig officer — att omfatta ytterligare utbildning under 200 dagar, vilken utbildning fördelas på trupptjänstgöring under 30 dagar, reservofficerskurs I om 90 dagar och reservofficerskurs II om 80 dagar. Vissa förskjutningar i dessa tider kan framdeles visa sig nödvändiga. Det bör därför ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma hur utbildningen skall fullgöras. Pågående utbildning till reservofficer förutsättes ej innebära, att vederbörande enligt värnpliktslagen eljest åliggande skyldighet att fullgöra repetitions- och befälsövningar icke skall uttagas. Det kan även bli aktuellt att uttaga åtminstone en särskild befälsövning.

Redan i nuläget sker huvuddelen av utbildningen till reservofficer med stöd av värnpliktslagens bestämmelser om tid för utbildning till värnpliktig officer. Det synes ändamålsenligt, att värnpliktslagen återopas som grund även för den ytterligare utbildningen om 200 dagar. Bestämmelse härom bör införas i 27 § 1 mom. B. värnpliktslagen. Skyldighet att undergå utbildningen om 200 dagar bör icke utan den värnpliktiges eget medgivande åligga den som vid tiden för lagens ikraftträdande är antagen till reservofficersaspirant.

Slutligen upptar jag fråga om vissa redaktionella ändringar i värnpliktslagen. I propositionen 1959:81 framlades förslag till ny studieordning vid sjöbefälsskolorna i anslutning till ett av sjöbefälsutredningen avlämnat betänkande om sjöbefälsutbildningens organisation m. m. Sedan riksdagen bifallit förslagen (rskr 212) utfärdade Kungl. Maj:t stadga för sjöbefälsskolorna i riket (SF 425/1959). Av stadgan inhämtas att sjöbefälsskola omfattar en nautisk linje för utbildning av fartygsbefäl och en maskinteknisk linje för utbildning av maskinbefäl. Den nautiska linjen består av styrmanskurs och sjökaptenskurs och den maskintekniska linjen av maskinteknikerkurs och sjöingenjörskurs. Envar av sjökaptens- och sjöingenjörskurserna omfattar två läsår och avslutas med examen. Styrmanskurs och maskinteknikerkurs omfattar ett läsår och den som genomgått sådan kurs med föreskrivna vitsord tilldelas avgångsbetyg.

Den angivna studieordningen vid sjöbefälsskolorna medför ändrad lydelse av 27 § 1 mom. C. och 29 § 1 mom. värnpliktslagen.

I enlighet med det anförda har inom försvarsdepartementet upprättats *förslag till lag om ändrad lydelse av 27 § 1 mom. och 29 § 1 mom. värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967).*

Utskottet

De i propositionen föreslagna ändringarna i värnpliktslagen är huvudsakligen betingade av i propositionen nr 109 till årets riksdag gjorda ställningstaganden och förslag i anledning av 1954 års befälsutrednings betänkande angående arméns befäl. I propositionen nr 109 har bland annat föreslagits, att värnpliktiga officerare och underofficerare vid armén, kustartilleriet och flygvapnet skall fullgöra två särskilda befälsövningar om vardera 15 dagar. För att avbalansera härigenom uppkommande kostnadsökningar har föreslagits, att Kungl. Maj:t skall bemyndigas att för samtliga värnpliktiga med högst sju dagar avkorta all värnpliktstjänstgöring enligt 27 § 1 mom. värnpliktslagen med undantag av repetitions- och befälsövningar. Vidare har framlagts förslag om en förlängning med 200 dagar av tiden för utbildningen för reservofficerare vid armén till att normalt omfatta 830 dagar. Förlängningen av utbildningstiden är avsedd att fördelas på trupptjänstgöring under 30 dagar, reservofficerskurs I om 90 dagar och reservofficerskurs II om 80 dagar. Den senare kursen skall fullgöras av reservofficersaspirant i 24-årsåldern. Utnämning till reservofficer avses äga rum efter det reservofficerskurs II fullgjorts. I föreliggande proposition har föreslagits införande av ett nytt sista stycke i 27 § 1 mom. B. värnpliktslagen av innebörd att värnpliktig, som antagits för utbildning till reservofficer vid armén, är skyldig att utöver honom eljest åliggande utbildningstid undergå utbildning till reservofficer under ytterligare högst 200 dagar.

I motionerna I: 671 och II: 830 samt motionen II: 831 har hemställts, att riksdagen icke måtte bifalla förslaget om införande av ett nytt sista stycke i 27 § 1 mom. B. värnpliktslagen.

Statsutskottet har i sitt utlåtande nr 113 år 1960 i anledning av propositionen nr 109 haft att ta ställning till motionsyrkanden med enahanda motivering och syfte som de nu aktuella, därvid statsutskottet hemställt att riksdagen måtte avslå motionsyrkandena.

Med hänsyn härtill och då, såsom departementschefen anført, den ytterligare utbildningen om 200 dagar bör komma till uttryck i värnpliktslagen, finner utskottet förevarande motionsyrkanden icke böra bifallas. Härvid förutsätter utskottet, att antagning för utbildning till reservofficer, liksom för närvarande är fallet, icke kommer att ske annat än efter egen ansökan.

Utskottet hemställer,

att riksdagen med avslag å motionerna I: 671 och II: 830 samt motionen II: 831 måtte bifalla förevarande proposition, nr 144.

Stockholm den 19 maj 1960

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson*, Sunne, fru Carlqvist, herrar Eric Carlsson, Edström och Ringaby;

från andra kammaren: herr Odhe, fröken Höjer, herrar Johansson i Södertälje, Wahrendorff*, Fredriksson*, fru Eriksson i Ängelholm, herrar Hamilton* och Anderson i Sundsvall.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar Sunne, Eric Carlsson, Edström, Ringaby, fröken Höjer, herrar Wahrendorff, Hamilton och Anderson i Sundsvall, vilka ansett,

a) att utskottets yttrande från och med det stycke, som börjar med orden »Statsutskottet har», bort ha följande lydelse:

»Med hänsyn till att frivillig tjänstgöring ej bör bestämmas i lag, anser sig utskottet icke kunna tillstyrka det i förevarande proposition intagna förslaget till ändringar i värnpliktslagen i vad gäller utbildningen till reservofficer.

Till stöd för denna uppfattning må ytterligare anföras, att statsutskottet i sitt utlåtande nr 113/1960 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109 uttalat sig för principen, att reservofficerarna alltjämt skall vara fast anställda. Enär fast anställning endast kan erhållas efter frivilligt åtagande genom ansökan, saknas anledning att i värnpliktslagen intaga bestämmelser om den särskilda frivilliga utbildningen, som de blivande fast anställda reservofficerarna har att genomgå. Motsatsen skulle innebära en inkonsekvens. Det förtjänar framhållas, att de likaledes fast anställda aktiva officerarnas särskilda utbildning över huvud icke reglerats i värnpliktslagen.

Utöver denna principiella invändning mot ett intagande av speciella tjänstgöringsbestämmelser för de frivilligt rekryterade och fast anställda reservofficerarna i värnpliktslagen måste konstateras, att den kategoriska utformning det föreliggande lagförslaget givits i denna punkt måste befaras få en rekryteringshämmande effekt. Formuleringen synes innebära, att den, som en gång förklarat sig villig att undergå viss utbildning, under alla omständigheter kan tvingas att fullgöra densamma i dess helhet. Behov av eftergift av återstående utbildningstid kan tänkas uppstå, t. ex. då aspirant av familjeskäl, civila utbildningshänsyn e. d. nödgas söka entledigande från aspirantanställningen. Beviljas sådant entledigande, torde han därmed ej vara fritagen från att fullgöra den i lagen föreskrivna tjänstgöringstiden.

På anförda skäl tillstyrker utskottet bifall till motionerna I: 671 och II: 830 samt motionen II: 831.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag i övrigt.»

b) att utskottet bort hemställa,

att riksdagen — med bifall till motionerna I: 671 och II: 830 samt motionen II: 831 och med förklaring, att riksdagen icke kunnat bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 144 i oförändrat skick — måtte för sin del antaga det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 27 § 1 mom. och 29 § 1 mom. värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967) med den ändringen, att 27 § 1 mom. samt ikraftträdandebestämmelsen måtte erhålla följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

27 §.

1. De värnpliktigas utbildningstid

I fråga om de värnpliktigas utbildningstid skola gälla följande bestämmelser.

A. I den — — — femton dagar.

B. Följande för — — — femhundrafyrtio dagar.

Värnpliktig som — — — etthundraåttio dagar.

Värnpliktig som enligt av Konungen meddelade bestämmelser är antagen för utbildning till reservofficer vid armén är skyldig att, utöver den i föregående stycke angiv-

*(Kungl. Maj:ts förslag)**(Utskottets förslag)*

*na utbildningstiden, i den ordning
Konungen bestämmer undergå ut-
bildning till reservofficer under
högst tvåhundra dagar.*

C. Värnpliktig tilldelad — — — etthundratjugu dagar.

Värnpliktig, vilken — — — nittio dagar.

D. För värnpliktig, — — — prövar skäligt.

E. Värnpliktig tilldelad — — — fem dagar.

Värnpliktig tilldelad — — — femton dagar.

F. Konungen äger — — — sju dagar.

Sättet för — — — efter inskrivningsåret.

Repetitionsövning må — — — 31 augusti.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960; dock att vad i lagen stadgas om skyldighet för värnpliktig, som är antagen för utbildning till reservofficer vid armén, att undergå utbildning till reservofficer under högst tvåhundra dagar icke utan den värnpliktiges eget medgivande skall gälla för den som vid tiden för lagens ikraftträdande är antagen för utbildning till reservofficer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.